

Чатыры новыя выданьні

Круглы стол

8 лістапада ў рэдакцыі «Нашай Нівы» пры падтрымцы Беларускага ПЭН-цэнтру адбыўся «круглы стол», нагодай для якога стаў выхад новых часопісаў — «Дамініка», «Зямля N», «Паміж» (№ 2) і зьяўленьне інтэрнэт-рэсурсу «Літара.net». Абмеркаваць новыя выданьні сабраліся рэдактарка інтэрнэт-рэсурсу «Літара.net» Аліса Бізязева, рэдактар часопісу «Спадчына» Аляксей Хадыка, літаратар і выдавец Адам Глёбус, рэдактар часопісу «ARCHE» Валер Булгакаў, журналіст газэты «Навінкі» Андрусь Белавокі, рэдактар газэты «Наша Ніва» Андрэй Дынько, карэспандэнт гэтай жа газэты Зьміцер Дзядзенка і выканаўчая сакратарка Беларускага ПЭН-цэнтру Вольга Калацкая. Новыя выданьні прадстаўлялі аўтары і выдаўцы: рэдактарка «Дамінікі» Крысьціна Вітушка і мэнэджэрка выданьня Аліна Стэфановіч, рэдактаркі часопісу «Паміж» Аля Сідаровіч і Эла Кулеш, адказная рэдактарка «Зямлі N» Лія Кісялёва.

К. Вітушка: Калі будзе ваша ласка, першай прадстаўлю сваё выданьне я. Пачыналася ў нас усё з Задзіночання беларускіх студэнтаў. Мы заўважылі, што колькасьць маладых людзей у арганізацыі рэзка зьмяншаецца. Яны ствараюць сем'і і пачынаюць адказваць за пэўных асобаў, а не за ўсё чалавецтва. Былыя сябры ня могуць даць ім парадаў, а старэйшыя раіць не спрацацца з усталяванай сыстэмай каштоўнасьцяў. Такім чынам, маладыя людзі, на якіх спадзяваліся як на апірышча для новых дэмакратычных каштоўнасьцяў, перастаюць быць іх носьбітамі...

А. Стэфановіч: Маладыя людзі ства-

раюць сем'і і губляюць падтрымку сяброў, сувязі зь людзьмі беларускай культуры. Яны чуюць толькі бацькоў-пэнсіянэраў, якія мручаць: «Навошта па-беларуску? Цяжка будзе жыць». Нам хацелася, каб часопіс стаў падтрымкай такім маладым людзям.

К. Вітушка: Нішу, на якую прэтэндуе наш часопіс, яшчэ ніхто не займаў. І мы мусім заняць яе першымі, пакуль гэтага не зробіў хтосьці іншы. Тое, што выходзіць сёньня ў Беларусі на падобную тэматыку, — зьбольшага дайджэсты расейскіх выданьняў. Там няма кантактных адрасоў мясцовых спэцыялістаў, да якіх трэба звяртацца з сваімі прабле-

мамi, там няма нашае спэцыфікі.

В. Булгакаў: Якога накладу вы спадзеяцеся дасягнуць?

К. Вітушка: Калі мы падлічылі, колькі трэба выпускаць асобнікаў, каб кожная сям'я чытала часопіс штомесяц, у нас выйшла 250 тысячай. Наклад жа першага нумару — 299 асобнікаў, бо мы пакуль ня маем афіцыйнай рэгістрацыі.

А. Глёбус: Гэта пэрспектыўны часопіс — ён закранае самую галоўную тэму. Самыя прадавальныя кніжкі — пра гадаваньне дзяцей. А наконт таго, што ў расейцаў якасная інфармацыя: я думаю, у палякаў ці швэдаў ня горшая.

А. Дынько: Нашая друкаваная прадукцыя такога кірунку пераважна арыентаецца на замежныя ўзоры. Тым часам у выданьні, прадстаўленым сёньня, ёсьць някідкія, але нацыянальныя традыцыі. Вы хочаце захаваць нейкі «клясычны» беларускі фармат?

К. Вітушка: Я чакала, што настаўнікі насыцарожана і варожа зрэагуюць на нумар, у якім дзеля ўзьняцця настрою прапануюць займацца сэксам утраіх ці мастурбацыяй. Я чакала, што іх гэта шакуе. Але самыя натхнёныя водгукі чытачоў былі менавіта ад настаўнікаў.

В. Булгакаў: Тут прагучалі амбітныя заявы пра 250 тысяч накладу. Але пытаньне выхаду па-беларуску не дыскутуецца. Як гэта спалучыць?

А. Стэфановіч: Мы зьбіраемся зьмяшчаць інфармацыю, карысную для людзей, якія жывуць тут. Тую, якой яны не прачытаюць ані ў маскоўскім, ані ў польскім «Касмаполітэне». Мы будзем даваць канкрэтныя адрасы і тэлефоны цэнтрав, куды можна прыйсьці з праблемай алергіі, пра тое, якія сёньня сярэднія цэны ў цырульнях, дзе можна знайсці разнастайныя паслугі ў Менску і буйных гарадох Беларусі і г.д. Гэтай інфармацыі нідзе больш ня знойдзеш.

В. Булгакаў: Культурніцкія выданьні, як правіла, існуюць на гранты. А выданьне кшталту вашага нідзе ў Эўропе немагчымае на ахвяраваньні, заўсёды —

толькі на самаакупнасьці.

К. Вітушка: Людзі, якіх мы прасілі стаць рэкламадаўцамі, пагаджаліся вельмі ахвотна. І сёньня супрацоўніцтва зь імі замаруджваецца толькі праз адсутнасьць рэгістрацыі. На будучыню ў нас распрацаваная свая сыстэма, якім чынам кожная старонка будзе аплачвацца рэкламадаўцамі. Нам абяцаюць, што праз тры месяцы нас зарэгіструюць — тады можна будзе бачыць вынікі.

А. Хадыка: Калі існаваў выдавецкі цэнтар пры Гуманітарным ліцэі, тыражы выдадзеных ім казак Пэро, мадам дэ Сэжюр былі па 100 тысяч. І гэта ўсё акуплялася, выдаўцы былі сур'ёзнымі капіталістамі. На вашым месцы я б абавязкова даваў у кожным нумары казкі — хай нават ня ўласна беларускія.

К. Вітушка: Пакуль што ў нас будуць дзіцячыя старонкі зь беларускага фальклёру. З наступнага нумару будзе падавацца сыпіс беларускай дзіцячай літаратуры, якая ёсьць у менскіх кнігарнях: дзе, што, па якіх цэнах, якім накладам выдадзена. Будзем супрацоўнічаць з выдавецтвамі, каб мець іхныя пляны выданьня беларускай дзіцячай літаратуры.

А. Дынько: Досьвед апошніх дзесяці гадоў паказаў, што параўнальнага посьпеху дасягалі праекты, арыентаваныя на нейкія асяродкі ці пэўную аўдыторыю («Спадчына» ў свой час, «ARCHE»). Курс на асяродкавасьць — слушная стратэгія для беларускага выданьня? Ці яна пакідае нас у стане гэта?

К. Вітушка: Мы робім выданьне для беларускіх чытачоў. Ці будуць яны беларускамоўнымі? Мы ня ставім сабе такой задачы. Ледзь не палова лістоў, якія прыйшлі да нас, — па-расейску.

Калі ў нас будзе эксклюзіўная інфармацыя, дык мы атрымаем безальтэрнатыўны прадукт. Маладыя сем'і — тыя, хто скончыў школу ці павучыўся хаця б нейкі час у часы незалежнасьці. Яны здольныя ўспрымаць беларускамоўную інфармацыю. І да таго часу, пакуль не

зьявілася нечага такога кшталту расейскамоўнага, у нас будзе чытач: яму няма куды больш пайсьці.

В. Булгакаў: Вашае выданьне разьлічана на чытача, які будзе забяўляцца ад чытва, а не мацаваць сваю нацыянальную ідэнтэчнасьць. Навошта такому чытачу напружваць свае «бедныя» мазгавыя зьвіліны, каб перапрацоўваць тэкст, напісаны на мове, якою ён штодня не карыстаецца? Не было за апошнія пяць гадоў ніводнага беларускамоўнага выданьня, якое б мела забяўляльны характар.

К. Вітушка: Мне не здаецца, што мы забяўляем людзей, калі прапануем ім паразважаць пра выбар паміж кар'ерай і сям'ёй. Наўрад ці можна забяўляцца, калі чытаеш пра дзіцячыя хваробы.

А. Стэфановіч: Аднак калі гэта праблема, якой ты жывеш, і на чытаньне часопісу даводзіцца забіраць час ад сям'і, наўрад ці будзеш чытаць нешта сумнае, зануднае, хай сабе і ідэальна правільнае.

І чаму мы так баімся нейкіх забяўляльных выданьняў, музыкі? Тое, што мы спрабуем аддзяліць беларускае ад забяўляльнага, — вельмі штучна, ненатуральна. Таму ў людзей і ствараецца ўражаньне, што беларускае — гэта лапці, а сэксу ўтраіх па-беларуску ня можа быць. Чаму ня можа быць? Можа!

А. Сідаровіч: У адрозьненьне ад «Дамінікі», наш часопіс — камэрны прэкт. Ён робіцца сёньняшнімі і былымі студэнтамі ды вольнымі слухачамі аддзяленьня філязофіі й літаратуры Беларускага Калегіюму, якое ачольвае Валянцін Акудовіч. Усе астатнія могуць зьявіцца выключна як героі інтэрвію, рэцэнзіяў.

З. Дзядзенка: «Дамініка» абвесьціла, што іхная мэта — наклад 250 000 асобнікаў. А ў вас якія мэты?

А. Сідаровіч: Мэта «Паміж» — пашырэньне інтэлектуальнай і літаратурнай прасторы і кола ейных герояў, новых аўтараў.

А. Глёбус: Гэта, выходзіць, часопіс справаздача: усё найлепшае, што зробле-

на, напісана за год. Маўляў, мы зрабілі ўсё, што змаглі, а ўжо будзеце вы нас чытаць ці не — гэта неістотна... Ці ёсьць у вас зваротная сувязь?

А. Сідаровіч: Зваротную сувязь мы ствараем самі. Калі «Паміж» мае наклад 200 асобнікаў і на першай старонцы паведамляе, што яго выдае аддзяленьне філязофіі й літаратуры, — для часопісу ўжо справа гонару рупіцца аб сваіх чытачах.

А. Дынько: Я б хацеў, каб на наступнае пытаньне адказаў прадстаўнік кожнага з выданьняў. Якім правапісам вы выходзіце і чаму? І як зьбіраецеся рабіць надалей?

А. Бізыева: Літара.net выходзіць тым правапісам, якім пішуць аўтары. Рэдакцыйны правапіс — тарашкевіца.

А. Хадыка: Я толькі прыйшоў у часопіс. Вячоркаўская традыцыя — тарашкевіца, хоць я ня ўпэўнены, што гэта правільна. Наступныя нумары, ужо сфармаваныя, — пераважна наркамаўкай, бо так зьбіраў Захар Шыбека. Але гэта не ідэалгічны падыход.

А. Белавокі: Мы выходзім клясычным правапісам з элемэнтамі наркамаўкі, жарганізмаў...

В. Булгакаў: У «ARCHE» рэдакцыйны правапіс — тарашкевіца. А агулам такі прынцып: хто як прынёс, такой правапіснай традыцыяй і друкуем (калі гэта добрая беларуская мова). Непісьменная беларуская мова выпраўляецца на тарашкевіцу. Некаторыя тэксты спачатку друкавалі па-расейску, бо так прыносілі аўтары. Потым мы ад гэтага адварнуліся, бо гэта не давала ніякага практычнага выніку.

З. Дзядзенка: Чым выкліканае карыстаньне двума правапісамі?

В. Булгакаў: Практычнымі патрэбамі. Мы вельмі дынамічная фірма, нам трэба рабіць нумары хутка. Значна прасцей зрабіць з наркамаўкі добрую наркамаўку, а з тарашкевіцы — добрую тарашкевіцу і выдаць усё гэта пад адной вокладкай. Калі ў нас будуць лепшыя

магчымасьці, мы зладзім дыскусію што да будучыні правапісу нашага часопісу.

Л. Кісялёва: Аўтарскія матэрыялы ў «Зямлі Н» ідуць тым правапісам, якім напісаў аўтар. А рэдакцыйныя матэрыялы — тарашкевіцай.

К. Вітушка: У нас падчас стварэньня канцэпцыі часопісу была асобная дыскусія, якім правапісам выходзіць. Мы спыніліся на наркамаўцы — празь дзіцячую старонку, бо, на жаль, ня ведаем аніводнай школьніцы, дзе б дзяцей вучылі тарашкевіцы. У нас працягваецца дыскусія на конт таго, як пісаць назовы гарадоў. Рука не падмаеца пісаць «Мінск» пасля таго, як мы ў ЗБС выйгралі суд за форму «Менск». Менск для нас застаецца Менскам, але «Горадня» ці «Гародня» — гэта пытаньне. Пакуль што, праўда, не было ніводнага тэксту з гэтай назвай. Ня ведаю, што будзем рабіць...

З. Дзядзенка: А калі будзе магчымы пераход з наркамаўкі на тарашкевіцу?

А. Стэфановіч (сьмяецца): Калі падрастуць дзеці і будуць здольныя ўсьведамляць.

К. Вітушка: Калі прайдзе хаця б адна школа, тады прайдзем і мы. На жаль, такой перспэктывы пакуль не відаць.

А. Стэфановіч: Слова «сэкс» мы не напісалі празь «е», як гэта мусіць быць у наркамаўцы. Мабыць, гэта ў нас адзінае слова, якое пішацца як у тарашкевіцы. Лексыка — так, як размаўляем, як сёньня гавораць па-беларуску.

А. Сідаровіч: Часопіс «Паміж» можа дазволіць сабе выдавацца клясычным правапісам.

В. Булгакаў: «Паміж» вельмі моцна прывязаны да Беларускага Калегіюму. Але рэдактарам яго выступае ня сталая асоба — В. Акудовіч, а студэнткі і студэнты. Ці не адбудзецца абрыў традыцыі з наборам іншых студэнтаў? Ці тая група, якая сёньня робіць часопіс, будзе яго рабіць і надалей?

Э. Кулеш: Для нас галоўнае — жаданьне ствараць часопіс, а ня сам часопіс.

Першы нумар у нас рэдагаваў зусім іншы чалавек, другі нумар рабілі мы з Аляй. І мы ня ведаем, хто будзе рабіць трэці нумар. Тэксты збіраюцца ў нас, таму, напэўна, рабіць будзем мы. Але на потым мы не прагназем. Вось такая псыхалогічная формула «жыць тут і цяпер». Галоўнае, каб была ў тэкстах энэргетыка, каб было цікава. А калі прыйдуць студэнты, якія скажуць, што ім гэта не патрэбна і не цікава, дык і часопісу ня будзе.

А. Сідаровіч: Якая менавіта традыцыя? Вашае пытаньне, пераказаўшы, варта было б пераадрасаваць калі-небудзь дасьледнікам інтэлектуальнай гісторыі й літаратуры Беларусі. Хай яны вызначаць, чым быў «Паміж». Мы ж зь нецярплівасьцю чакаем прыйсьця ў часопіс новых аўтараў, бо чым шырэйшае кола аўтараў, тым цікавейшы атрымліваецца ў выніку часопіс.

В. Калацкая: Мяне вельмі трывожыць, што «Паміж» робіць фактычна трэці курс Калегіюму, а першы і другі курсы Калегіюму — «у пралёце». Ці збіраецца вы далучыць іншых?

А. Сідаровіч: Супраць усіх трох курсаў можна будзе ацаніць у наступным нумары...

А. Глёбус: Трэба зладзіць такую канструкцыю часопісу, каб адну частку выданьня рабілі студэнты першага курсу, іншую — другога...

В. Булгакаў: На мой пагляд, вялікая палёгка і самапатураньне з боку выдаўцоў і стваральнікаў часопісу «Паміж» плягаюць у тым, што выданьне ператвараецца ня ў орган гэтай навучальнай установы, а ў пляцоўку для друкаваньня ўласных вершаў, тэкстаў. А за гэтым усім не відно, што такое Беларускі Калегіюм і як там выкладаюцца філязофія і літаратура. Чаму б вам не друкаваць навуковых дасьледаваньняў? Беларускі Калегіюм — установа, прызначаная навучаць пісаць тэксты. Працягваецца традыцыя беларускага інтэлектуалізму, паводле якой інтэлектуалізм разумеецца як разважаньні, вершы і г.д. А фармальнага пра-

дукту, фармальнай абалонкі няма.

А. Сідаровіч: Натуральна, бо мы абралі сабе долю часопіса, а не зборніка навуковых працаў...

А. Дынько: А чаму вы выбралі героем другога нумару Міхала Анемпадыстава?

А. Сідаровіч: Спадар Міхал падарыў Беларусі «Народны альбом», які істотна змяніў успрыманьне нашай сучаснай і мінулай беларускай культуры. Папросту кажучы, Анемпадыстаў разняволіў, навучыў нас сьмяяцца, неўпрыкмет пашырыў межы сьмешнага да падзеяў яшчэ нядаўняй міжваеннай гісторыі. У гэтай рамантычнай традыцыі ён нашчадак Уладзімера Караткевіча. Вы ніколі ня думалі, што ўсе героі ягонага «Альбому» — гэта самыя сапраўдныя «швейкі», чароўныя эльфы, якія дакладна ведаюць сакрэт выжываньня нашай нацыянальнай культуры?.. Але пасля шумнага посьпеху «Народнага Альбому» ў 1997 годзе на яго як на аўтара нібыта забыліся, што надта мяне засмучала, пакуль я не наважылася на гутарку сама.

А. Дынько: У часопісе «Паміж» мне падаецца вельмі каштоўным эстэтычны пошук — гэта адрозьнівае яго ад большасьці іншых цяперашніх нашых літаратурных часопісаў. Бо 90 % беларускіх літаратурных выданьняў — як дзяржаўных, так і недзяржаўных — адмовіліся ад усялякіх эстэтычных пошукаў.

Аля сёньня згадвала пра гісторыю літаратуры. Значыць, часопіс «Паміж» бачыць сваю гістарычную ролю. Пераемнікам каго з папярэдніх пакаленьняў вы сябе бачыце? З кім вы адчуваеце блізкасьць?

А. Сідаровіч: Я ня думаю, што мы цяпер пераймаем кагосьці — нават Акудовіча. Наш часопіс частку прыраўноўвалі да «Фрагментаў» Бабкова. Але пра што павінен сьведчыць той факт, што ладная частка рэдакцыі часопісу «Паміж» чытала тыя «Фрагмэнты» і «ЗНО», бавілася за «Калосьсем» і «ARCHE»? Праблема спадкаваньня традыцыі для нас менш

цікавая і хвалявальная за пытаньне яе вывучэньня, у чым усе, між іншага, роўныя. Творчасць дазваляе адшукаць згубленую традыцыю й праз тоўшчу часу, але перайманьне яе для нас не зьяўляецца самамэтаю.

Л. Кісялёва: Нашае выданьне «Зямля N» прызначаецца для «разбэшчанага» чытача — які ведае, што ёсьць 15—20 высокаарганізаваных асобаў, якія нешта пішуць, ствараюць. Наш чытач ужо знаёміўся з шэдэўрамі сусьветнай літаратуры і думкі ў перакладзе на матчыну мову. І ён пачынае круціць носам: «Калі вы такія разумныя, чаму ў вас выданьні на газэтнай паперы? Чаму ў вас такая кепская склейка?» Так зьявілася ідэя зрабіць інтэлектуальны часопіс на высокім паліграфічным і дызайнэрскім узроўні. Хтосьці павінен наталяць прагу спажываць здаровай рэгулярнай ежай, інтэлектуальнай «шкваркай і чаркай». Але раз у год (у ідэале — два разы ў год) можа выходзіць і такі часопіс, як «Зямля N», — кшталту далікатэсу.

З. Дзядзенка: Вашае выданьне яшчэ больш элітарнае, чым «Паміж»?

Л. Кісялёва: Наадварот, мы лічым яго дастаткова дэмакратычным — інтэлектуальным, але без сьнабізму. І паколькі яно прыгожае, яно можа прыцягнуць увагу часткі аўдыторыі, якая звычайна не чытае беларускіх выданьняў, бо тыя ня надта прывабна выглядаюць.

А. Дынько: Чаму тэмай нумару была абраная эміграцыя?

Л. Кісялёва: У нашым часопісе ёсьць такія словы: «Эміграцыя — гэта сьмерць». Калі эміграцыя — гэта сьмерць, дык і сьмерць — гэта эміграцыя. Так выходзіць, што тэма ў пэўным сэнсе закрывае ўсіх.

Наступны нумар будзе прысьвечаны габрэям. Нас часам пытаюць: «Калі ж вы нарэшце напішаце пра беларусаў?» Ствараецца ўражаньне, што беларус — гэта нейкі дзіўны, «нечалавечы» чалавек, з пшанічнымі вусамі, за якімі ён ужо нічога ня бачыць. Ты альбо чалавек, альбо не

чалавек. А калі ты чалавек — ты і беларус, і габрэй, і эмігрант... А калі ты не чалавек, тады табе ня трэба чытаць часопіс «Зямля N».

З. Дзядзенка: Ці можа выйсьці нумар вашага часопісу, прысьвечаны «герою нашага часу»? Вось аўтары выдання «Паміж» выбралі сабе М. Анемпадыстава...

Л. Кісялёва: Мы распрацоўвалі такі праект — прысьвяціць цэлы нумар нашаму куміру Сяргею Верацілу.

А. Глёбус: «Зямля N» — культурны часопіс. Не літаратурны! Гэты часопіс — твор мастацтва, самакаштоўная рэч.

Л. Кісялёва: Так, у нас не літаратурны часопіс. Калі мы вызначалі рэдакцыйную пазыцыю, мы вырашылі, што прыгожага пісьменства ня пусьцім на старонкі нашага выдання.

А. Дынько: Вы ня бачыце для прыгожага пісьменства перспектываў?

Л. Кісялёва: Мы мяркуем, што ў літаратараў ёсць пэўная колькасць выданняў, і яны могуць друкавацца там. У нас могуць друкавацца ўсе астатнія. Праўда, кожны раз, калі бачыш нешта вартаснае, прыходзіцца рабіць выключэнне. Але гэтыя людзі выступаюць у нас ня ў якасці літаратараў.

В. Булгакаў: Ці мае шанцы на разьвіццё часопіс, які выдаецца ў такім паліграфічным афармленьні і на выданьне аднаго нумару якога патрэбныя вялікія грошы?

Л. Кісялёва: Не такія ўжо і вялікія грошы... Мы хочам павялічыць наклад, для пачатку хаця б да 1000 асобнікаў. Хацелі б (ізноў жа — для пачатку) выходзіць два разы ў год.

З. Дзядзенка: Тут прадстаўлены інтэрнэт-праект «Літара.net». Праект, які доўжыцца ўжо колькі месяцаў, у якім удзельнічаюць сотні чалавек, і няясна, калі ён скончыцца. Чым адрозніваецца «Літара» ад астатніх выданняў?

А. Бізьева: Усім. Самае цікавае, што «Літара» існуе ўжо сама сабою — дзякуючы тым людзям, якія да яе далучыліся. Я

ўжо не магу кіраваць тымі падзеямі, якія на ёй здараюцца. Справамі на «Літары» кіруюць тыя, у каго больш цікавасці да гэтага праекту, у каго больш часу і хто можа падтрымліваць гутарку на пэўным узроўні. Таму атрымліваецца, што гаспадары праекту — усе ягоныя ўдзельнікі.

А. Дынько: Ці праўда, што для таго, каб стварыць Ваш праект, не спатрэбілася ні капейкі?

А. Бізьева: Трэба плаціць за імя (litara.net) — 12 даляраў у год. Гостынг каштуе 5 даляраў у месяц. Некаторыя рэчы нешта каштуюць, але нам даліся бясплатна. Так, праграмаваньне і распрацоўку сайту нам зрабілі бясплатна.

А. Дынько: Дык «Літара.net», якая выдае штотыдзень колькі соцень радкоў беларускай літаратуры, каштуе нам усяго 72 даляры ў год?

А. Бізьева: А калі людзі захочуць атрымліваць ганарары? Я ж не змагу плаціць ім грошы.

А. Дынько: У якіх з новых выданняў аўтары атрымліваюць ганарары?

Л. Кісялёва: У нас атрымліваюць.

А. Бізьева: Папяроваму выданьню лягчэй зарабіць грошы. Сёньня зарабіць грошы сайтам амаль немагчыма. Гэта стан ня толькі беларускага Інтэрнэту — тое самае робіцца ва ўсім сьвеце. Таму такі праект, як наш, быў бы некамэрцыйным у любой краіне.

З. Дзядзенка: А колькі цяпер ходзіць наведнікаў на «Літару» штодня?

А. Бізьева: Каля васьмідзесяці чалавек. Але ў нас ёсць шэсьцьдзесят сталых наведнікаў — яны некалькі разоў на тыдзень прыходзяць на «Літару». Гэта пры тым, што мы не рабілі шырокай рэкламнай кампаніі, дый ня думаем рабіць. У нас рэсурс для вельмі вузкага кола людзей — для тых, хто ўмее пісаць. Нават не для чытачоў.

«Літара» — адкрыты праект. Тут ня трэба праходзіць праз рэдактуру і нават карэктуру. Тут няма абмежаваньня прасторы, якое ёсць у часопісах. У часопісах мы бачым канчатковы варыянт, пра-

дукт, а тут — сам працэс зьяўлення твору, працэс думання аўтара. Такого яшчэ не было.

А. Дынько: Якой ідэалёгіі трымаюцца новыя выданні, прысутныя сёння на сустрэчы?

К. Вітушка: У нас ёсць два шляхі ў вызначэнні ідэалёгіі. Па-першае, мы думаем, што права на жыццё мае тая ідэалёгія, якая не замянае жыццё працягвацца. Калі ж абазначаць нейкі канкрэтны, дык, відаць, «эгаізм» і «натуралізм». Усё натуральнае — каштоўнае. А «эгаізм» азначае, што мы ствараем прастору, у якой будзе ўтульна жыць нам, нашым дзецям. Утульна яна будзе, калі ўсе ейныя складнікі таксама будуць адчуваць сябе камфортна. Фэмінізм ня ёсць нашай каштоўнасцю і нашай ідэалёгіяй, хаця мы паважаем тых, хто змагаецца за нармальнае стаўленне да жанчыны. Але мы ня лічым неабходнасцю казаць, што жанчына — чалавек, і саркастычна глядзім на тых, хто ў гэтым сумняецца і ўсё жыццё даказвае.

Э. Кулеш: Для нашага часопісу ідэалёгія — нацыяналізм. Бо галоўнае для нас — прамаўленне беларускай прасторы, выяўленне і стварэнне беларускіх герояў. Прастора яшчэ не прамоўленая: ёсць вельмі шмат цікавых людзей, цікавых самабытных твораў, міма якіх мы праходзім.

А. Белавокі: «Навінкі» — гэта газета, для якой няма нічога сьвятога.

А. Хадыка: Што да філязофіі часопісу «Спадчына», дык мы мяркуем, што надалей гэта будзе філязофія агульнаэўрапейскага пагаднення, выхаду Беларусі ў агульны эўрапейскі дом. Мы хочам зрабіць з часопісу праект, у межах якога зьвяртанне да мінулага вылучвала б тыя праблемы, якія ня мусяць быць дзялянкай літаратуры.

У нас бадай кожны малады аўтар імкнецца пачаць даказваць, што мы паўнаўладная нацыя. Мы ж будзем імкнуцца сьцьвярджаць гэтую паўнаўладнасць на прыкладах нашай спадчыны.

Таму найбліжэйшыя нумары будуць прысьвечаныя эўрапейскасці, закладзенай у нашай культуры.

Другая задача, якая стаіць перад «Спадчынай», — выйсьці на якасна іншы ўзровень. На пачатку 90-х, калі мы мелі наклад 10 000 асобнікаў, мы выдавалі часопіс на якаснай паперы зь якаснай паліграфіяй. Але тады была дзяржаўная падтрымка...

А. Дынько: А хто з новых часопісаў разьлічваў у будучыні на дзяржаўныя датацыі і спрабаваў ужо зьвярнуцца па іх?

В. Булгакаў: У часопісу «ARCHE» сёлета быў драматычны досвед звароту ў Міністэрства інфармацыі з просьбай выдзеліць фінансы на нумар, прысьвечаны беларускім дзеткам. Мы досыць апэратыўна атрымалі адказ, дзе было напісана, што дзяржава ня мае цяпер сродкаў, каб падтрымаць выданне такога нумару. Але сам зварот выклікаў увагу. Я думаю, зьвяртацца трэба. У такой падтрымцы мы ня бачым нічога заганага.

А. Стэфановіч: Мы ўжо неаднаразова казалі, што хочам стаць самаакупнымі. Калі прадукт патрэбны, то ён будзе купляцца. Досыць ужо прасіць...

К. Вітушка: Калі казаць пра гэтую дзяржаву... Калі яна прапануе нам сама, мы запытаемся ў нашых чытачоў і будзем абмяркоўваць. Але спецыяльна прасіць у гэтай дзяржавы мы ня будзем.

В. Булгакаў: А іншая дзяржава — гэта якая? Беларусь пасля Лукашэнкі?

К. Вітушка: Так, дзяржава, у якой мы хацелі б жыць.

А. Глёбус: Па-першае, ня трэба персаніфікаваць дзяржаву. Па-другое, дзяржава мусіць падтрымліваць гуманітарныя праекты — гэта ейны абавязак. Літаратурныя часопісы заўсёды зьвярталіся не да адной, а да дзясятка дзяржаваў. Калі выдаецца, напрыклад, нумар, прысьвечаны французскай літаратуры, то спрычыняецца да гэтага французская дзяржава. Калі часопіс прапагандуе япон-

скую, кітайскую, якую іншую літаратуру, то чаму тая дзяржава ня можа прапагандаваць сябе? Да дзяржавы трэба падыходзіць як да рэкламадаўцы.

К. Вітушка: Мы свой часопіс збіраемся ўсё ж прадаваць. Але я спадзяюся, што наступная ўлада будзе праводзіць палітыку падтрымкі розных слаёў насельніцтва. І калі яна будзе зацікаўленая ў тым, каб маламаёмасныя сем'і або маладыя студэнцкія сем'і маглі чытаць наш часопіс, мы пойдзем на супрацоўніцтва з ёй, каб адмыслова знізіць кошт для такіх групаў насельніцтва, каб падпісаць школы, бібліятэкі, нейкія ўстановы. Ад сённяшняй дзяржавы мы чакаем не дапамогі, а нармальных умоваў для працы: нармальнай падатковай сыстэмы, сыстэмы рэгістрацыі і ўмоваў для бізнэсу.

А. Хадзька: У такіх сытуацыях асабіста я атаясамліваю сябе зь беларускай дзяржавай. Калі я частка гэтай дзяржавы — значыць, я маю права звярнуцца па дапамогу ў пэўныя інстытуцыі гэтай дзяржавы, калі ўмовы гэтай дапамогі не супярэчаць маім маральным перакананням. «Спадчына» атрымлівае пэўную дадату ад дзяржавы дагэтуль, хаця мы даўно разышліся зь Міністэрствам культуры, з Фондам культуры і засталіся незалежнай структурай, зарэгістраванай ад цэнтру «Супольнасьць».

А. Дынько: У мяне яшчэ адно пытаньне да прадстаўнікоў усіх выданняў. Хто зь беларускіх літаратараў варты Нобэлеўскай прэміі?

Э. Кулеш: Я магу згадаць хіба што Васіля Быкава.

А. Сідаровіч: Як супрацоўніцы часопісу «Паміж» мне абыякава, хто зь беларускіх пісьменьнікаў атрымае Нобэлеўскую прэмію і ці атрымае ўвогуле. Як грамадзянцы Беларусі мне было б усьцешна, каб ім стаў Алесь Разанаў. Калі ж нехта зь беларускіх пісьменьнікаў і стане ляўрэатам Нобэлеўскай прэміі, то ён ня стане героем нашага часопісу. Мы будзем выяўляць нявыяўленых герояў. Калі хтосьці стане ляўрэатам, яго выяваць і бяз нас.

А. Стэфановіч: Мы выданьне не-літаратурнае. Калі дадучь прэмію вынаходніку новых супэрэфектыўных пампэрсай — супэр!

В. Булгакаў: Беларуская літаратура яшчэ не стварыла такой постаці, пра якую загавораць эўрапейскія, швэдзкія інтэлектуалы. Жорж Ніва ў інтэрвію нашаму часопісу паўтарыў зьбітую ісьціну: на захадзе кантынэнту, у той самай Францыі, нават прафэсары славістыкі ведаюць двух беларускіх пісьменьнікаў — С. Алексіевіч і В. Быкава. Аднак Быкава недаацэньваюць, бо ён піша на традыцыйныя тэмы і не ў сучаснай эстэтычнай стылістыцы.

К. Вітушка: Што да літаратараў, дык мы далучаемся да агучаных кандыдатураў А. Разанава і В. Быкава — людзей, якія ўражваюць і як літаратары, і як асобы.

Занатаваў Зьміцер Дзядзенка